

# MEIE RUUDI

ILONA MARTSON

Rootsi lastekirjanik **Moni Nilsson-Brännström**, Eestiski tuntud Tsatsikilugude autor, on öelnud: „Raamatute lugemine peab andma lastele teadmise, et nad ei ole üksi. Ükskõik missugused mõtted ja probleemid neid ka ei vaevaks, nad peavad teadma, et on olemas ka teisi lapsi, kes on samas olukorras, nagu nemad ise. Neile tuleb näidata, et

nad pole veidrad või rumalad. Raamat võib olla sõber. Ma pean väga silmas pidama seda, et see, mida ma kirjutan ja kirjeldan, oleks tõepärane.”

Need sõnad ei puuduta ainult raamatut, vaid üht osa kõigist lastele suunatud kultuurinähtustest. Noore vaataja jaoks võib raamatuga sarnaselt tähenduslik olla ka hüva teatrietendus või õn-

„Ruudi“. Jutta Altmets (Vika) ja Paul Oskar Soe (Ruudi).



nestunud lastefilm. Kahjuks kohtub ta tänapäeva eesti teatris selliseid äratundmishetki harva. Meie laste- ja noorteteater võib panna sihtrühma küll naerma, pakkuda meelelahutust, kuid kas ka tegelaste saatuse üle järele mõtlema või nendega samastuma? Rääkimata sellest, et sünniks **Merle Karusoo „Olen 13-aastane“** (1980) mõõtu lavastus, mis minu põlvkonnale, kes tookord kolmeteistkümneaastased olidki, kujunes teatri avastamisel oluliseks teetähiseks. Hooaeg tagasi rõõmustas, tõsi küll, VAT Teatri **„Pál-tänava poiste“** (2005) lavastus, kuid see on ka üldjoontes kõik. Üldisel taustal annab tummist ja tõsiselt tehtud noore vaataja tükki Eesti teatrite repertuaarist tikutulega otsida.

Aga eks tegijad ise tea, millega riskivad. Sest publik, kes ei ole õppinud lapseas võtma teatrit tõsise partnerina, sõbrana, otsib sealt tulevikuski eeskätt nalja ja naiivseid muinasjutte. Oma raja Von Krahli ja NO-sse leiavad kriitikute

hosiannast hoolimata siiski vaid vähesed teatrigurmaanid. Sellega on umbes sama lugu nagu eesti raamatuillustratsiooniga – piisas vaid ühest aastakümnest kodumaise lasteraamatu kiratsemisest, kui peale kasvanud põlvkond peab „ilusaks“ eeskätt roosat kitšipilti kiisust ja kutsust. Kõik muu näib kurvastaval kombel taanduvat vaid asjatundjate eralõbuks.

Selles mõttes on eesti uuem lastefilm oma otsingutes vaat et isegi teatrist eespool. Nii aastatagune **„Röövlirahnu Martin“** (2005) kui ka hiljutine **„Ruudi“** (2006) tegeleb laste endi maailma ja probleemidega. Samas ei saa unustada ka vanemaid, kuid siiski juba nn uue Eesti lastefilme – **„Lammas all paremas nurgas“** (1992) ja **„Kallis härra Q“** (1998). Neile kõigile on omane tänapäeva lapse elu ja valu, tema mõtete ja probleemide kujutamine.

Kuid eks aeg ole vahepeal ka muutunud. „Lambas“ võib tajuda veel nõuka-

„Ruudi“. Aleksander Eelmaa (Jaak Lolle), Mairo Ainsar (Aleks) ja Aarne Mägi (Enn).



aja lõpu vaimu, mil iga põnn võis Tallinna linna peal vabalt ringi jõurata, ilma et tema vanemad murelikult mobiiltelefoni klahve näpiks. Mil kooli ei toodud ega viidud autoga ja kus kotitäie pudelite eest võis saada kenakese taskuraha. Kuid ärgem unustagem, et juba selles filmis kohtame eesti perekonna põhimudelit – ema, kes üksi last kasvatab. Üleminekuaegne „Kallis härra Q” toob meie ette samuti üksikema. Nii et sama teema läbib – ühes või teises variandis – kõiki nelja eesti filmi. Selles mõttes pole „Ruudi” ja „Röövlirahnu Martin” küll mingid eesti lastefilmi standardi kehtestajad, nagu **Jürgen Rooste** lugejat Sirbis püüab uskuma panna. See standard on kehtinud juba tükk aega. Olekski aeg, kui uus lastefilm näitaks ka „mittestandardset” perekonda, kus isa ja ema kenasti koos.

Mis aga „Ruudit” teistest kodumaisetest filmidest eristab? Kaks asja. Esiteks, loo visuaalne siirus. Näitlejate, eeskätt

lapsnäitlejate mäng on loomulik ja kaasa haarav. Samas ei saa öelda, et tubli töö on teinud ainult Ruudi (**Paul Oskar Soe**), et vaid temal püsib kogu film. Usutavalt mõjub ka näiteks temast paar aastat vanem Vika (**Juta Altmets**) ning mootorratastel põristavad kaksikud Ints ja Ants (**Tarvo** ja **Marvo Langeberg**). „Ruudi” peategelaste omavahelised suhted tunduvad samuti usutavamad kui „Röövlirahnu Martini” veidike põidlast imetud lembelugu. No ei tunne eesti lapsed niivõrd noores eas vastasoo vastu sellist huvi nagu „Martini” armukolmnurk ette näeb! Või kui tunnevadki, siis välja näidatakse seda pigem sel kombel nagu varaküps maatüdruk Vika, kes „Ruudis” üritab külge lüüa teismelisele Aleksile (**Mairo Ainsar**).

Ka täiskasvanud osatäitjad **Katariina Lauk**, **Aarne Mägi**, **Guido Kangur**, **Ülle Kaljuste**, **Ines Aru** ja **Aleksander Eelmaa** teevad kenad rollid. Täiskasvanud vaatajat võib häirida küll kahe an-

„Ruudi”. Dan Pöldroos (Leif) ja Jan Uuspõld (Gynnar).



Sulev Keetuse fotod

tiigiärimehe (**Dan Põldroos ja Jan Uuspõld**) veidi ülepakutud karikatuursus, aga õnneks ei lähe ka see päris üle võlli, nagu juhtus „Röövlirahnu Martini“ asotsiaalidest koomikute paariga.

Kuid „Ruudit“ ei tee eriliseks ainult professionaalne näitlejatöö, vaid eeskätt loomulikkus võttepaikade ja interjööride valikul. Rannaküla ei ole mingi ülelaskutud näidisküla Saaremaal, vaid pigem üsna tavaline elamise paik, mida filmikunstnik ei ole ülemäära ära silunud. Näiteks „Röövlirahnu Martini“ puhul võib eesti lapsel küll tekkida küsimus, et kas paar kuud uues paigas veetnud poiss on ikka üksi suuteline karjamaale sellist vägevat onni ehitama või kas külakoolimaja ikka on alati nii ilusa punase katusega. „Ruudi“ puhul neid küsimusi ei teki. Vana pukktuulik ja Sassi bussi vaadates poeb hinge hea soe tunne. See ei kao ka siis, kui näed „Meie Pireti“ iludusvõistlust või külakapelli Valge Tuvi etteastumisi. „Ruudi“ maailm on argipäevaselt ja äratuntavalt saaremaine – kõigi oma veidrike vanameeste, käe-jala juures loksuva mere ja suviste turistide hordidega. See ei mõju võltsina. „Ruudit“ vaadates saad aru, kui tähtis element lastefilmis on ehedus.

Filmijutustuse nõrgemad kohad on seotud just n-õ teise plaani ehk siis fantaasiapiltide esilemanamisega. Võib ju uskuda, et ka tänapäeva väike poiss eelistab plastmassist lego-viikingitele oma kätega savist voolitud mehikesi. Miks ka mitte – oma käega tehtud asi on ikka armsam, kui poest ostetud kraam. Ent kui film savimehikestele elu sisse puhub, piirduvad nad eeskätt mõttetu marssimisega rannajoonel või siis arusaamatu teineteise tümitamisega.

Need säratult tehtud viikingite stseenid, mis paratamatult värvika filmireaalsusega vastuollu satuvad, ja mitte lastefilmi ootuspäraselt õnnelik lõpp ongi „Ruudi“ suurimaks vasturääkivu-

seks. Mis aga puutub stereotüüpidesse, siis unustame meie, täiskasvanud kriitikud, ikka ja jälle ära ühe lastekultuuri lihtsa tõe: see, mis meile tundub klišeelik, ei pruugi tavavaataja jaoks sugugi nii olla. Laps võib suure naudinguga vaadata kümneid kordi seda, mida meie juba enne tuhandeid kordi näinud oleme. Kuid ehkki lapsed on üldjuhul tänuväärne publik, tunnevad ka nemad üsna täpselt ära selle, kui neile oskamatult ja ebaprofessionaalselt valetatakse. Õnneks keskendub „Ruudi“ põhilisele ning suudab olla valetamise pahest prii. Iga Eestis toodetud filmi kohta seda öelda ei saa. Ja ma ei mõtle siinkohal üldse lastefilme.

KATRIN LAUR on sündinud 29. aprillil 1955. aastal Tartus. Lõpetanud Üleliidulise Riikliku Kinematograafiainstituudi (VGIK) summa cum laude 1982 mängufilmi- ja telerežii erialal *Sergei Gerassimovi* meistriklassis. Samal aastal emigreerus ta Saksamaale. 1983 – 1986 õppis Ludvig-Maximiliani ülikoolis Münchenis saksa keelt ja kirjandust. 1984 – 1988 tegi vabakutselisena Bavaria TV-le telesaateid ja dokumentaalfilme. Aastatel 1987 – 1994 töötas Raadio Vaba Euroopa ajakirjaniku ja vanemtoimetajana, seejärel tegutsenud peamiselt vabakutselise stsenaristi ja stsenaariumitoimetajana. 1994 – 2000 täiendas end tootmisalaselt EAVE intensiivkursusel ja stsenaristina mitmetel seminaridel. Filmid: 1980 „*Armastuskiri*“ (lühimängufilm, osades *Kaie Mihkelson ja Omar Volmer*); 1982 „*Kolm tundi rongi väljumiseni*“ (lühimängufilm, diplomitöö, osades *Anna Kamenkova ja Juozas Kiselius*); 1988 „*Revolutsioon salongis*“ (dokfilm); 2002 „*Reto Bantli pikk reis*“ (dokfilm); 2003 „*Naissoost*“ (mängufilm; stsenarist; naispeaosatäitja *Ulrike Krumbiegel* sai rolli eest 2003. aastal Saksa televisiooni parima naisosatäitja auhinna).

